

กลยุทธ์การปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑

The Strategy of Sangha Administration in Sangha Administrative Region 1

พระเทพรัตนสุธี (สมศักดิ์ โชติณฺโรร) *

พระวิสุทธิภักตธาดา **

สุรพล สุยะพรหม ***

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ คือ ๑) ศึกษาสถานภาพทั่วไปในการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑ ๒) เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎีการจัดการเชิงกลยุทธ์และการปกครองคณะสงฆ์ ๓) เพื่อศึกษานำเสนอกยุทธ์สำหรับการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑ ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน ๑๘ รูป/คน เลือกแบบเจาะจงจากผู้ทรงคุณวุฒิด้วยแบบสัมภาษณ์เชิงลึกที่มีโครงสร้าง โดยการสัมภาษณ์แบบตัวต่อตัวและเก็บข้อมูลจากการสนทนากลุ่มเฉพาะกับผู้มีส่วนร่วมจำนวน ๘ รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลจากทั้งสองวิธีด้วยการพรรณนา

ผลการวิจัย พบว่า

๑. การปกครองคณะสงฆ์ในยุคปัจจุบัน มีการพัฒนาการด้านเทคโนโลยี ซึ่งบูรณาการด้วยหลักพุทธธรรมนำการปกครองไปพร้อมกับความเจริญและมีกฎหมาย พระราชบัญญัติ ข้อบังคับ ระเบียบต่างๆ มาเกื้อกูลพระธรรมวินัย โดยเฉพาะการปกครองคณะสงฆ์มีรูปแบบที่แตกต่างไปจากสมัยก่อนมาก คือ ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการเผยแผ่ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการสาธารณูปการ ด้านการสาธารณสงเคราะห์ มีรูปแบบที่ปฏิบัติชัดเจนมากยิ่งขึ้น ดังนั้นรูปแบบแนวคิดและวิธีการในการปกครองคณะสงฆ์ เชื่อว่ามีส่วนสำคัญในการบริหารจัดการให้องค์กรคณะสงฆ์มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ฉะนั้น ผู้ที่จะเป็นผู้นำในการปกครองคณะสงฆ์ในยุคปัจจุบันนี้ต้องเป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์ มีความรู้ ความสามารถ และเป็นผู้เฝ้ายามพร้อมด้วยจริยาวัตรข้อปฏิบัติ ซึ่งเป็นที่ยอมรับของคณะสงฆ์และประชาชนในชุมชนและสังคมไทย

* วิทยานิพนธ์หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

** อาจารย์ ดร., ที่ปรึกษาหลัก

*** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

๒) หลักเกณฑ์การปกครองคณะสงฆ์ มีการปกครองตามลำดับชั้นการปกครอง โดยเจ้าคณะชั้นปกครองจะดูแลปกครองผู้อยู่ในเขตปกครองนั้นๆ โดยปกครองตามลำดับชั้นไปตามลำดับ เมื่อเจ้าคณะชั้นปกครองดูแลปกครองพื้นที่ในเขตปกครองที่ตนรับผิดชอบด้วยดี เช่น เจ้าคณะภาค ดูแลปกครองในภาคที่ตนปกครอง เจ้าอาวาสดูแลปกครองภายในวัดที่ต้องเป็นเจ้าอาวาส หรือพระอุปัชฌาย์ดูแลสัทธิวิหาริกที่ตนให้การอุปสมบท การมีทัศนคติต่อกลยุทธ์การปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑ ในปัจจุบัน โดยมีระเบียบที่ว่าด้วยการปกครองคณะสงฆ์ ภาคที่เอื้อประโยชน์ต่อการจัดการปกครองเขตहनในพื้นที่ (ภาค) ต่างอย่างครอบคลุมและเหมาะสม มีการกระจายอำนาจไปยังเขตการปกครองในแต่ละเขตहन (ภาค) อย่างชัดเจน การปกครองควรเป็นไปตามจารีตอันดีงามที่บูรพาจารย์เคยประพฤติปฏิบัติอันไม่ขัดแย้งต่อพระธรรมวินัยและกฎหมายบ้านเมือง ตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักพุทธธรรม เอื้อเฟื้อต่อพระธรรมวินัย จึงอาศัยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ และมติมหาเถรสมาคม เป็นแนวทางส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างบ้าน วัด ราชการ และที่สำคัญคือสามารถนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในการบริหารการจัดการปกครองคณะสงฆ์ มีการปฏิบัติตามระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ ได้ยึดเอาพระธรรมวินัยเป็นหลัก มีพระราชบัญญัติคณะสงฆ์เป็นกฎหมายส่งเสริมให้ปฏิบัติตามพระธรรมวินัยมีความศักดิ์สิทธิ์ยิ่งขึ้น การปฏิบัติหน้าที่ของพระสงฆ์ทุกระดับ จึงเป็นไปโดยถูกต้องตามหลักนิติธรรม ยึดเอาความถูกต้อง โดยอาศัยความรู้ความฉลาดและความสามารถเป็นเครื่องมือ

๓) ผลการนำเสนอกลยุทธ์สำหรับการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑ โดยผู้ปกครองมีความรู้ความสามารถสูง มีการศึกษาระดับอุดมศึกษา มีการสื่อสารและการคมนาคมเดินทางไปมาสะดวก สามารถติดต่อสื่อสารได้อย่างรวดเร็ว การปกครองคณะสงฆ์ให้ยึดพระธรรมวินัยเป็นหลัก โดยเน้นบริหารจัดการเชิงพุทธ มุ่งการสร้างสามัคคี โดยบริหารแบบพ่อปกครองลูก ใช้หลักสังคหวัตถุ ๔ และพรหมวิหาร ๔ การครองตน การครองคนและการครองงาน โดยจุดแข็งของการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑ อยู่ในพื้นที่ชุมชนเมืองและใกล้สถาบันการศึกษาทั้งระดับการศึกษาพื้นฐาน มีการศึกษาคณะสงฆ์เป็นร้อยแห่ง การสอบผ่านของนักธรรมและเปรียญธรรม ซึ่งสอบได้ในอัตราสูง และมีพระสงฆ์ประจำพรรษาจำนวนมาก เป็นการจัดกรภายใน ที่มีความเข้มแข็ง เพราะมีความรู้ความสามารถในการปกครองสูง และมีภาพลักษณ์ที่ดี ซึ่งเป็นบทบาทเป็นที่ยอมรับของคนทั่วไป

คำสำคัญ: กลยุทธ์, การปกครอง, คณะสงฆ์ภาค ๑

ABSTRACT

The Objectives of this study were to 1. Study the status of Sangha Administration at the region 1, 2) Study the concepts and theory of the strategic administration of the 1st region Sangha Administration and 3) propose the administrative strategy for the 1st region Sangha Administration.

The Methodology was the qualitative research collecting data by two steps, step one from the 18 key informants, purposively selected, with the structured in-depth-interview by face-to-face interviewing and from 8 participants in focus group discussion. Data from both steps were analyzed by descriptive interpretation

The Findings of this research were as follows:

1) The Sangha Administration at present is technology oriented with Buddhadhamma integration. The laws, rules and regulations orders and accords supported the Dhamma-Vinaya for Sangha Administration which is quite different from the past. That is to say the administration, education, dissemination, educational support, construction and renovation and public welfares are more clearly practical. The model, concepts and process of administration are more important factors affecting the efficiency and effectiveness of Sangha Administration. Therefore, those who would be the leaders of Sangha Order at the present time must have visions, knowledge, capacity and well behavior, accepted by Sangha Order, people in communities and Thai society.

2) The criteria of Sangha Administration: There are hierarchy of administration. The administrative levels governed the subordinates in the region. The regional level governed the whole regions. The abbots governed subordinates in the monasteries. The preceptors governed the ones they gave the ordinations to. The strategy of the 1st region Sangha Administration at present time has the appropriate laws, rules and regulation supporting the administration. There are clear empowerment to all levels in the regions. The administration is carried out by good traditions from the ancient time that are not conflict with Dhamma-Vinaya and laws of the country, based on the Buddhadhamma. The laws of Sangha Supreme Council, rules, regulations and Sangha Supreme Council resolution are the good tools to create the good relationship between monasteries, villages, government agencies. More importantly, there is Dhamma integration in Sangha Administration at all levels in line with laws, justice, based on knowledge, skills and capability.

3) The administrative strategy of the 1st region Sangha Administration was that the high ranking administrative monks had high knowledge, high capacity, education with bachelor degrees, communication skill and the administration was flexible according to the circumstances. The Sangha Administration was done by the rules of laws, emphasizing the use of Buddhist administration aiming at unity creation,

government by parent-children techniques, the application of Sanggahavattu 4, Brammaviharadhamma 4 for self-governing, man governing and work governing. The strength of the 1st region Sangha Administration was that the administrative units were in city areas and near the higher educational institutes. There were more than a hundred Dhamma institutes that helped monks and novices pass the Dhamma and Pali examination at the high rate. There were more monks who remained in the monasteries during the Buddhist Lent. That was the internal strength and the administrative monks had high knowledge in administration, had good images that was accepted by general people.

Keywords: The Strategy, Administration, Sangha Administration Region 1

๑. บทนำ

การปกครองคณะสงฆ์มีมาตั้งแต่พุทธกาล หลังจากที่พระพุทธองค์มอบคุณเป็นใหญ่ให้คณะสงฆ์ หลักที่ใช้คือ พระธรรมวินัย เมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพานแล้ว เกิดความไม่เรียบร้อยขึ้น จึงได้มีการทำปฐมสังคายนาขึ้นที่เมืองราชคฤห์ โดยมีพระมหากัสสปะเป็นประธาน การบริหารคณะสงฆ์ก็เรียบร้อยมาไ้ระยะหนึ่ง ต่อมาก็เกิด ถือลัทธิต่างกัน เกิดความไม่เรียบร้อยขึ้นอีก เป็นเช่นนี้ตลอดมา

เมื่อพิจารณาจากประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในช่วงต้นพุทธกาล ในการปกครองคณะสงฆ์ พระพุทธเจ้ายังไม่ทรงบัญญัติพระวินัยเพื่อควบคุมความประพฤติของพระสงฆ์ เพราะพระสงฆ์ชุดแรก ๆ ที่เข้ามาบวช ล้วนมีจิตใจเลื่อมใส และตั้งใจประพฤติปฏิบัติ นอกจากนั้นจำนวนของพระสงฆ์ยังมีไม่มาก แต่มาช่วงระยะหลัง^๑ เมื่อพระสงฆ์มีมากขึ้น กฎเกณฑ์ต่างๆ จึงต้องมีเพื่อให้ภิกษุแต่ละรูปได้ถือปฏิบัติในแนวทางเดียวกัน ทำนองเดียวกับกฎหมายของรัฐ ก็เกิดขึ้นจากการที่มนุษย์มาอยู่รวมกันและการกระทำของคนคนหนึ่ง อาจจะไปล่วงละเมิดคนอื่นคนหนึ่ง รัฐจึงจำเป็นต้องออกระเบียบ กฎเกณฑ์ ที่เราเรียกว่า กฎหมาย มาคุ้มครอง

ในส่วนของพระพุทธเจ้า พระองค์ไม่ได้ทรงคิดที่จะสร้างระบบ เพื่อเรียกร้องสิทธิ และความรับผิดชอบทางสังคมให้กับบ้านเมือง แต่สังคมสงฆ์ที่พระองค์ปกครองอยู่ พระองค์ได้วางระบบไว้อย่างชัดเจน วินัยสงฆ์นั่นเอง คือระบบเรียกร้องความรับผิดชอบต่อสังคมสงฆ์^๒ พระพุทธองค์ยอมให้มีกฎหมายที่จะละเมิดสิทธิส่วนบุคคลผู้กระทำความชั่วได้ พระพุทธองค์จึงทรงบัญญัติสิกขาบทเอาไว้ เพื่อเอาผิดกับผู้ฝ่าฝืน ซึ่งเป็นการผิดต่อสังคม ในขณะที่เดียวกันก็มีจุดมุ่งหมายอื่นๆ ด้วย ดังที่พระองค์ได้ตรัสไว้ว่า

^๑๑๒ ปี หลังการตรัสรู้ และประกาศศาสนา ดูรายละเอียด บทนำ วิ. มหา. เล่ม ๑ หน้า (๗).

^๒สมภาร พรหมทา, “ศีลธรรมกับกฎหมาย มุมมองจากพุทธศาสนา”, **พุทธศาสนศึกษา**, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒-๓ (พฤษภาคม-ธันวาคม ๒๕๔๑) : ๕๑-๕๒.

ภิกษุทั้งหลาย เราบัญญัติสิกขาบทแก่ภิกษุทั้งหลาย โดยอาศัยอำนาจประโยชน์ ๑๐ ประการคือ ๑) เพื่อความยอมรับว่าดีแห่งสงฆ์ ๒) เพื่อความผาสุกแห่งสงฆ์ ๓) เพื่อข่มบุคคลผู้เกียติ ๔) เพื่อความอยู่ผาสุกแห่งเหล่าภิกษุผู้มีศีลอันดีงาม ๕) เพื่อปิดกั้นอาสวะทั้งหลายอันจะเกิดขึ้นในปัจจุบัน ๖) เพื่อกำจัดอาสวะทั้งหลายที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ๗) เพื่อความเลื่อมใสยิ่งขึ้นของคนที่ยังไม่เลื่อมใส ๘) เพื่อความเลื่อมใสของบุคคลผู้เลื่อมใสแล้ว ๙) เพื่อความตั้งมั่นแห่งศีลธรรม ๑๐) เพื่อเอื้อเพื่อวินัย^๗

จะเห็นได้ว่า ที่พระองค์บัญญัติพระวินัยนั้น ข้อ ๑-๒ มีจุดมุ่งหมายเพื่อประโยชน์ส่วนรวมของคณะสงฆ์เอง ข้อ ๓-๔ เพื่อประโยชน์แก่บุคคล ข้อ ๕-๖ เพื่อประโยชน์แก่ความบริสุทธิ์ ข้อ ๗-๘ เพื่อประโยชน์แก่ประชาชน ข้อ ๙-๑๐ เพื่อประโยชน์แก่พระศาสนาโดยรวม

จะเห็นได้ว่า สังคมสงฆ์ในสมัยพุทธกาล มีอำนาจตามขอบเขตของตน ไม่ว่าจะเป็นอำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร และอำนาจตุลาการ กล่าวคือ

๑. อำนาจนิติบัญญัติ พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติสิกขาบท หรือพระวินัย เพื่อใช้ปกครองสงฆ์ เป็นพุทธบัญญัติทั้งหมด ทรงบัญญัติอย่างเปิดเผย ทั้งต่อหน้าสงฆ์ วัตถุ และบุคคล โดยมีสังคมสงฆ์ให้ความเห็นชอบ

๒. อำนาจบริหาร เมื่อก่อนนั้น พระสงฆ์ยังมีไม่มาก พระองค์จึงทรงบริหารงานเอง ต่อมาเมื่อพระสงฆ์มีจำนวนมากขึ้น พระองค์ก็ทรงมอบอำนาจให้แก่สงฆ์ ดังจะเห็นได้จากการบรรพชาอุปสมบท การกรานกฐิน การระงับอธิกรณ์ เป็นต้น

๓. อำนาจตุลาการ สถาบันตุลาการของพุทธจักร มีกฎระเบียบที่วางไว้เป็นบรรทัดฐานแห่งการกระทำของบุคคลในสังคม ป้องกันมิให้ประพฤติผิด และมีวิธีการลงโทษ แต่การลงโทษผู้กระทำความผิดในทัศนะของพุทธปรัชญาเถรวาท มิใช่เพื่อการแก้แค้น หากเป็นการให้บทเรียนเพื่อให้ผู้กระทำความผิดกลับตัวเป็นคนดีในสังคม จะเห็นได้จากการปรับอาบัติตั้งแต่สังฆาติเสถสงมา

ดังนั้นการลงโทษจึงมีจุดมุ่งหมาย ๒ ประการคือ ๑) เพื่อให้ผู้กระทำความผิดกลับตัวเป็นคนดี และ ๒) เพื่อช่วยป้องกันความชั่วร้ายทำนองเดียวกันที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

ทั้งนี้ เพื่อจัดระบบการปกครองคณะสงฆ์ใหม่ให้มีรูปแบบคล้ายกับการปกครองของฝ่ายราชอาณาจักร ครั้นถึงรัชกาลปัจจุบัน ได้ทรงตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ และต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๓๕ ได้ตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ อันเป็นการแก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ใช้อยู่ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น ซึ่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ทั้งสองฉบับดังกล่าวล่าสุดนี้ ถือว่าใช้เป็นรูปแบบการปกครองคณะสงฆ์และเป็นหลักจัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์อยู่ในปัจจุบันนี้

การปกครองคณะสงฆ์ทุกส่วนทุกชั้น ให้มีเจ้าคณะมหานิกายและเจ้าคณะธรรมยุตปกครองบังคับบัญชาวัดและพระภิกษุสามเณรในนิกายนั้นๆ เพราะฉะนั้น ที่มาและความสำคัญของ

^๗วิมพา. (ไทย) ๑/๓๙/๒๘-๒๙.

^๘สมภาร พรหมทา, “สิทธิในทัศนะของพุทธศาสนา”, *พุทธศาสนศึกษา*, ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๓๗) : ๖๑.

การปกครองคณะสงฆ์ที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น ย่อมเป็นตัวชี้วัดให้เห็นถึงความสำคัญและวิธีการแนวทางในการจรรโลงพระพุทธศาสนาเอาไว้สืบไป พร้อมกับยังเป็นสถาบันหลักที่ยึดเหนี่ยวจิตใจพุทธบริษัทเอาไว้อย่างไม่เสื่อมคลาย แต่อย่างไรก็ตาม สิ่งทีกล่าวไปนั้นเพื่อให้สอดคล้องกับกฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ ๒๓ (พ.ศ. ๒๕๔๑) ว่าด้วยระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ หมวดที่ ๒ ระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลาง ข้อ ๕ ว่าด้วย ๑) วิธีดำเนินการเพื่อความเรียบร้อยดีงาม ๒) วิธีดำเนินการศาสนศึกษา ๓) วิธีดำเนินการศึกษาสงเคราะห์ ๔) วิธีดำเนินการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ๕) วิธีดำเนินการสาธารณูปการและสาธารณสงเคราะห์ อันเกี่ยวกับการคณะสงฆ์และการพระศาสนา ให้เป็นไปตามที่กำหนดในระเบียบมหาเถรสมาคม^๕ ผู้วิจัยจึงได้ทำการวิจัยเรื่องกลยุทธ์การปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑ ว่ามีกลยุทธ์ศาสตร์และวิธีการปกครองอย่างไร

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๒.๑ เพื่อศึกษาสถานภาพทั่วไปในการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑
- ๒.๒ เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎีการจัดการเชิงกลยุทธ์และการปกครองคณะสงฆ์
- ๒.๓ เพื่อนำเสนอกลยุทธ์สำหรับการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑

๓. ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาวิจัย เรื่อง “กลยุทธ์การปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑” ได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ดังนี้

๓.๑ ขอบเขตด้านตัวแปร

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกลยุทธ์การปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑ ในรูปแบบ ๖ ด้าน ได้แก่ ๑. ด้านการปกครอง ๒. ด้านการศาสนศึกษา ๓. ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ๔. ด้านการเผยแผ่ ๕. ด้านการสาธารณูปการ ๖. ด้านการสาธารณสงเคราะห์ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) โดยกำหนดเลือกผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ (Key Informants) จากผู้ที่มีคุณลักษณะสอดคล้องกับสาระสำคัญของการวิจัย ประกอบด้วย ผู้ให้ข้อมูลการให้สัมภาษณ์เชิงลึก แบบสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview) จำนวน ๑๘ รูป/คน และสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) จำนวน ๘ รูป/คน

วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ทั้งหมดโดยใช้เทคนิค ๖ C ได้แก่ Conceptualize (การจัดกรอบคิด) communication (การอธิบาย) category (จัดหมวดหมู่) classify

^๕สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, การพัฒนาพระสังฆาธิการคณะสงฆ์ ภาค ๑, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๔๕), หน้า ๑๔๑.

(การจำแนกกลุ่ม) content (สาระสำคัญ) และ concept (ประเด็น)^๖ จะกระทำไปพร้อมๆ กันตลอดระยะเวลาที่ดำเนินการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบแบบสัมภาษณ์ โดยมีขั้นตอน ลักษณะ และการตรวจสอบเครื่องมือ ประกอบด้วย ศึกษาหลักการและทฤษฎี แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กำหนดกรอบแนวคิด ประมวลผลข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูล กำหนดวัตถุประสงค์ในการสร้างเครื่องมือการวิจัย ตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือ ปรับปรุงแก้ไขแบบสัมภาษณ์ จัดพิมพ์เครื่องมือแบบสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์ กำหนดประเด็นแบบสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

๓.๒ ขอบเขตด้านประชากร

การวิจัยนี้ได้กำหนดให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) จำนวน ๑๘ รูป/คน โดยสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) จำนวน ๘ รูป/คน โดยวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนาความ

๓.๓ ขอบเขตด้านพื้นที่

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านสถานที่ในการวิจัย คือ วัดในเขตพื้นที่การปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑ จำนวน ๔ จังหวัด ได้แก่ กรุงเทพมหานคร จังหวัดสมุทรปราการ จังหวัดนนทบุรี และจังหวัดปทุมธานี

๓.๔ ขอบเขตด้านระยะเวลา

ผู้วิจัยทำการศึกษาหาข้อมูลและดำเนินงานตั้งแต่ เดือนธันวาคม ๒๕๕๖ ถึงเดือน ธันวาคม ๒๕๕๗ รวมระยะเวลา ๑๒ เดือน

๔. ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑” สรุป มีดังนี้ ๑) สถานภาพทั่วไปการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑ คณะสงฆ์มีการปกครองตามลำดับชั้นการปกครอง โดยเจ้าคณะชั้นปกครองจะดูแลปกครองผู้อยู่ในเขตปกครองนั้นๆ โดยปกครองตามลำดับชั้นไปตามลำดับ เมื่อเจ้าคณะชั้นปกครองดูแลปกครองพื้นที่ในเขตปกครองที่ตนรับผิดชอบด้วยดี เช่น เจ้าคณะภาคดูแลปกครองในภาคที่ตนปกครอง เจ้าอาวาสดูแลปกครองภายในวัดที่ต้องเป็นเจ้าอาวาส หรือพระอุปัชฌาย์ดูแลสังฆวิหาริกที่ตนให้การอุปสมบท สถานภาพการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑ ในปัจจุบันโดยมีระเบียบที่ว่าด้วยการปกครองคณะสงฆ์ภาคที่เอื้อประโยชน์ต่อการจัดการปกครองเขตหนในพื้นที่(ภาค) ต่างอย่างครอบคลุมและเหมาะสม มีการกระจายอำนาจไปยังเขตการปกครองในแต่ละเขตหน(ภาค) อย่างชัดเจน การปกครองควรเป็นไปตามจารีตอันดีงามที่บูรพาจารย์เคยประพฤติปฏิบัติอันไม่ขัดแย้งต่อพระธรรมวินัยและกฎหมายบ้านเมือง ตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักพุทธธรรมเอื้อเพื่อต่อพระธรรมวินัย จึงอาศัยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ และมติมหาเถรสมาคม เป็นแนวทางส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างบ้าน วัด ราชการ และที่สำคัญคือ

^๖นักثر แก้วนาค, “เอกสารประกอบการสอน เรื่อง เทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Data Analysis Technique)”, หน้า ๖. (ถ่ายเอกสารเย็บเล่ม).

สามารถนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑ ได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพได้ดี ในปัจจุบัน โดยกลยุทธ์หรือรูปแบบที่ใช้ในการปกครองคณะสงฆ์ เจ้าผู้ปกครองจะมีการกำหนดทิศทางในการของการบริหารจัดการ โดยประเมินสภาพ สภาพแวดล้อม ปัญหาหรืออุปสรรคต่างๆ ที่เกิดขึ้น จากนั้นจึงค่อยๆ พัฒนาเปลี่ยนแปลงสิ่งเหล่านั้น ให้เป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้น ส่งผลให้การปกครองของคณะสงฆ์ภาค ๑ การปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑ ในปัจจุบันยังคงยึดหลักพระธรรมวินัยแล้ว ยังอิงอาศัยกฎหมาย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศ และมติมหาเถรสมาคม เป็นต้น ในการส่งเสริมสนับสนุนการปกครอง คณะสงฆ์ให้เกิดความเรียบร้อยดีงามในหมู่สงฆ์และป้องกันอันตรายจากภัยภายนอกที่จะเกิดขึ้นกับ องค์การคณะสงฆ์และที่สำคัญคือ สามารถนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการ ปกครองคณะสงฆ์ได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ ยึดพระธรรมวินัยเป็นหลักสูงสุด มี พระราชบัญญัติคณะสงฆ์เป็นกฎหมาย ส่งเสริมให้การปฏิบัติตามพระธรรมวินัยและกฎหมาย มหาเถรสมาคม ระเบียบ คำสั่งยึดเป็นแนวปฏิบัติในการปกครอง

๒) จุดแข็งของการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑ เจ้าคณะปกครองหรือเจ้าอาวาสมีความรู้ ความสามารถทั้งในทางโลกและทางธรรมในระดับที่ดี ทำให้สามารถบริหารจัดการวัดและเผยแผ่ พระพุทธศาสนาได้อย่างดี และในด้านการศึกษาทางเจ้าคณะปกครอง ก็มีนโยบายให้พระสังฆาธิ การหรือพระผู้อยู่ใต้ปกครองตน ให้เข้ารับการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นไป การแต่งตั้งหรือ มอบหมายงานด้านการกระจายอำนาจหน้าที่ เน้นการมีส่วนร่วมที่เป็นรูปธรรม มีแบบแผนและ รูปแบบในการปกครองและการแต่งตั้งผู้ปฏิบัติหน้าที่ทางคณะสงฆ์ที่ชัดเจน ปฏิบัติหน้าที่ให้เกิด ประสิทธิภาพและมีส่วนร่วมในกิจกรรมของคณะสงฆ์ให้ดำเนินไปด้วยดี ซึ่งพระสังฆาธิการและ บุคลากรส่วนใหญ่เป็นผู้มีความรู้ความสามารถ มีเครื่องเทคโนโลยีในการปฏิบัติหน้าที่ที่ทันสมัยอยู่ ในปฏิรูปเทศ ซึ่งเป็นที่ตั้งของเมืองหลวงและปริมณฑล สถานศึกษา หน่วยงานการศึกษา และ บุคลากรที่มีความรู้ความสามารถของคณะสงฆ์ มีฐานที่ตั้งอยู่ในภาค ๑ ทั้งสิ้น แม้กระทั่งคณะที่เป็น หน่วยงานที่เรียกว่า องค์การปกครองคณะสงฆ์สูงสุด ก็อยู่ในเขตภาค ๑ เช่น กรรมการมหาเถร สมาคมส่วนใหญ่ก็อยู่และเป็นเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑ ทั้งหน่วยงานภาครัฐที่จะให้ การอุปถัมภ์ คຸ້ມครองและอຳນວຍการต่างๆ ก็มีฐานอยู่ที่เขตภาค ๑

๓) จุดอ่อนของการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑ ผู้ปกครองหรือเจ้าอาวาสวัดในบางแห่ง มี ประสบการณ์ในการบริหารจัดการวัดที่ยังไม่มากเท่าที่ควร และยังใช้วิธีการบริหารแบบสมัยเก่า ทำให้ศาสนสถานหรือวัดไม่ได้รับการพัฒนาเท่าที่ควร และบางแห่งก็ไม่ได้ให้ความสำคัญหรือสนับสนุน กับการศึกษาพระปริยัติธรรมเท่าที่ควร ผู้ได้บังคับบัญชาไม่สามารถสนองงานที่ได้รับมอบหมายใน บางครั้งหรือส่วนใหญ่ได้อย่างสมบูรณ์ จากการไม่มีความรู้ความสามารถในการดำเนินงานตามภาระ งานที่ได้รับมอบหมายอย่างแท้จริง ขาดการประเมินผล ตรวจสอบ กำกับติดตามและควบคุม เกี่ยวกับงานด้านการปกครองคณะสงฆ์อย่างต่อเนื่อง ซึ่งผู้ได้บังคับบัญชาเป็นผู้รับสนองงาน

๔) โอกาสของการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑ ถือว่าอยู่ในเขตพื้นที่ๆ เจริญโดยส่วนใหญ่ ได้รับการพัฒนาด้วยดี ทำให้สามารถรองรับความต้องการของประชาชนที่ต้องการเข้าวัดฟังธรรม หาที่พึ่งทางใจ เนื่องจากปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคมปัจจุบัน สำหรับโอกาสของการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑ คือ อยู่ในเขตการปกครอง และพื้นที่การบริการอำนวยการความสะดวกของมหาเถรสมาคม การแบ่งเขตการปกครอง (ภาค) มีความชัดเจน สะดวกในการปกครอง กำกับดูแล และมีการกระจายอำนาจการปกครองที่ลงตัว โอกาสของผู้บังคับบัญชาเป็นผู้ที่มีความรู้และความสามารถ และประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่ คณะสงฆ์ทุกระดับชั้นมีความสามัคคีและมีความพร้อมเพียง มีความพร้อมในหลายสิ่งหลายประการ ซึ่งมากกว่าหลายภาคอื่น คือ เจ้าอาวาสที่มีความรู้ความสามารถมากที่สุดกว่าภาคอื่นๆ ทั้งมีสถานที่สำคัญและความพร้อมด้านต่างๆ มากกว่าภาคอื่นๆ เพราะเป็นศูนย์กลางเป็นเมืองหลวงของประเทศ อยู่ในเขตการปกครองและพื้นที่ในการอำนวยความสะดวกของมหาเถรสมาคม การแบ่งเขตการปกครอง มีความชัดเจนและสะดวกในการปกครอง กำกับ ดูแล และมีการกระจายอำนาจในการปกครองอย่างลงตัว อยู่เขตพื้นที่ปริมณฑล ซึ่งมีความสะดวกในการบริหารกิจการคณะสงฆ์มีการแบ่งเขตการปกครองที่ลงตัว และมีการกระจายอำนาจในการปกครองคณะสงฆ์

๕) ปัญหา อุปสรรคของการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑ เจ้าคณะปกครองหรือเจ้าอาวาสบางรูปลงพื้นที่ในการตรวจสอบ แก้ไขปัญหาต่างๆ ในท้องที่ได้ไม่ทั่วถึง ทำให้ปัญหาที่เกิดขึ้นในวัดหรือเขตพื้นที่ดังกล่าวตกค้างมาอย่างยาวนาน และประชาชนในบางพื้นที่ก็แสดงความสามัคคี ทำให้เกิดปัญหาขึ้นระหว่างบ้านกับวัด มีการกระจายรูปแบบการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑ ค่อนข้างจำกัด ผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งให้มีหน้าที่ในการปกครอง ขาดความรู้ ความสามารถ ในด้านการปกครองและบริหารจัดการ ผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งไม่สามารถสนองงานตามนโยบายที่วาดด้วยระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑ ของมหาเถรสมาคม ได้อย่างสมบูรณ์

๖) กลยุทธ์เกี่ยวกับระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ การแต่งตั้ง ถอดถอนพระสังฆาธิการ ผู้รักษาการแทน พระอุปัชฌาย์และไวยาวัจกร เป็นการปฏิบัติตามระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ ยึดเอาพระธรรมวินัยเป็นหลัก มีพระราชบัญญัติคณะสงฆ์เป็นกฎหมายส่งเสริมให้การปฏิบัติตามพระธรรมวินัยมีความศักดิ์สิทธิ์ยิ่งขึ้น การปฏิบัติหน้าที่ของพระสังฆาธิการทุกระดับ จึงเป็นไปโดยถูกต้องตามหลักนิติธรรม ยึดเอาความถูกต้อง โดยอาศัยความรู้ความฉลาดและความสามารถเป็นเครื่องมือ ในด้านการแต่งตั้งถอดถอนพระสังฆาธิการ ในการแต่งตั้งพระสังฆาธิการนั้น ทางคณะสงฆ์ได้คัดเลือกผู้ที่มีคุณสมบัติสมควรที่จะดำรงตำแหน่งนั้นๆ เช่น มีพรรษา มีความรู้ ความสามารถสมควรแก่ตำแหน่ง มีความประพฤติเรียบร้อยตามพระธรรมวินัย ฉลาดในการปกครองสงฆ์ เป็นต้น และเมื่อเห็นว่าพระสังฆาธิการได้กระทำผิดพระธรรมวินัย ก็สามารถถอดถอนตำแหน่งพระสังฆาธิการนั้นๆ ได้โดยชอบได้เช่นเดียวกัน การแต่งตั้งผู้รักษาการแทน สามารถทำได้ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่ได้กำหนดไว้ในกฎหมายมหาเถรสมาคม ในกรณีที่เจ้าอาวาสหรือเจ้าคณะปกครองนั้นๆ ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ และให้ผู้รักษาการแทนนี้มีอำนาจและหน้าที่ในการปฏิบัติและดูแลปกครอง

ในตำแหน่งนั้นๆ ได้ตามที่เห็นสมควร ในด้านการแต่งตั้งถอดถอนพระอุปัชฌาย์ ก็ถือว่าต้องทำให้ถูกต้องและชอบด้วยกฎระเบียบต่างๆ ตามที่คณะสงฆ์ได้ถือปฏิบัติกันมา ซึ่งในทางคณะสงฆ์ก็ได้จัดให้มีการฝึกอบรมและทดสอบความรู้ในการที่จะได้รับแต่งตั้งให้เป็นพระอุปัชฌาย์ ต้องเป็นการแต่งตั้งที่ถูกต้องตามกฎหมายเถรสมาคมว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระอุปัชฌาย์ และการแต่งตั้งถอดถอนไวยาจักร ถือได้ว่าเป็นไปตามกฎเกณฑ์และวิธีการชอบด้วยกฎหมาย มีการทำหนังสือมอบหมายงานที่จะให้ไวยาจักรรับไปปฏิบัติตามคำสั่งของเจ้าอาวาสในการที่จะบำรุงรักษา และจัดการศาสนสมบัติต่างๆ ภายในวัด ให้เป็นไปอย่างถูกต้องด้วยดี

๕. อภิปรายผล

จากผลการวิจัยกลยุทธ์ในการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑ โดยมีประเด็นที่นำมาอภิปราย จึงสรุปผลได้ดังต่อไปนี้

๑. การปกครองคณะสงฆ์ในยุคปัจจุบัน มีการพัฒนาการด้านเทคโนโลยี ซึ่งบูรณาการด้วยหลักพุทธธรรมนำการปกครองไปพร้อมกับความเจริญและมีกฎหมาย พระราชบัญญัติ ข้อบังคับ ระเบียบต่างๆ มาเกื้อกูลพระธรรมวินัย โดยเฉพาะการปกครองคณะสงฆ์มีรูปแบบที่แตกต่างไปจากสมัยก่อนมาก คือ ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการเผยแผ่ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการสาธารณูปการ ด้านการสาธารณสงเคราะห์ มีรูปแบบที่ปฏิบัติชัดเจนมากยิ่งขึ้น ดังนั้นรูปแบบแนวคิดและวิธีการในการปกครองคณะสงฆ์ ถือว่ามีส่วนสำคัญในการบริหารจัดการให้องค์กรคณะสงฆ์มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ฉะนั้น ผู้ที่จะเป็นผู้นำในการปกครองคณะสงฆ์ในยุคปัจจุบันนี้ต้องเป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์ มีความรู้ ความสามารถ และเป็นผู้เพียบพร้อมด้วยจริยาวัตรข้อปฏิบัติ ซึ่งเป็นที่ยอมรับของคณะสงฆ์และประชาชนในชุมชนและสังคมไทย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **บุญศรี พานะจิตต์ และศรีนวล ลกทิตโร** ได้วิจัยเรื่อง “ความสำเร็จในการปฏิบัติภารกิจของวัด: ศึกษาเฉพาะกรณีวัดชลประทานรังสฤษฎ์ อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี” ผลการวิจัย พบว่า^๗ ด้านการปกครอง วัดมีการจัดระบบการปกครองโดยมีผู้รับผิดชอบอย่างมีระบบชัดเจน แบ่งความรับผิดชอบเป็นเขตพุทธาวาส สังฆาวาส และเขตกัมมัฏฐาน มีระเบียบการปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน มีการประชุม มีการคัดสรรพระสงฆ์ที่บวชและปฏิบัติงานในวัด ด้านการศาสนศึกษา พระภิกษุสามเณรบวชแล้วต้องเรียนตามหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมบาลี ส่งเสริมการศึกษาให้พระภิกษุสามเณรและศิษย์วัดทั้งทางโลกและทางธรรม มีหลักสูตรระยะสั้น สำหรับพระภิกษุบวชใหม่ ด้านการเผยแผ่เน้นการเผยแผ่หลักธรรมของพระพุทธเจ้า ทั้งในวัดและนอกวัด จัดพิมพ์หนังสือธรรมะ เทปธรรมะ จัดตั้งมูลนิธิสนับสนุน ด้านการศึกษาสงเคราะห์ วัดได้จัดการศึกษาให้แก่เด็กและเยาวชน โดยตั้งโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โรงเรียนอนุบาลพุทธศาสนา อบรมธรรมะตาม

^๗บุญศรี พานะจิตต์ และศรีนวล ลกทิตโร, “ความสำเร็จในการปฏิบัติภารกิจของวัด : ศึกษาเฉพาะกรณีวัดชลประทานรังสฤษฎ์ อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี”, **รายงานการวิจัย**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๕๕).

โรงเรียนต่างๆ มีการเข้าค่ายคุณธรรม ให้ทุนการศึกษาแก่ศิษย์วัด ด้านการสาธารณูปการ ได้พัฒนาอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อมภายในวัดให้เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจ แบ่งเขตเป็น พุทธาวาส สังฆาวาส และเขตกัมมัฏฐาน ด้านการสาธารณสงเคราะห์ ได้จัดบำเพ็ญกุศลแบบประหยัด การสร้างวัดอุโมงค์ และวัดปัญญานันทาราม ตั้งศูนย์ฝึกอบรมและปฏิบัติธรรม ตั้งมูลนิธิแผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง สร้างโรงพยาบาล ให้ทุนการศึกษาแก่เยาวชนและทุนอาหารกลางวัน สำหรับภารกิจที่ประสบผลสำเร็จที่สุด คือ ด้านการเผยแผ่ การจัดการศึกษาสงเคราะห์และการจัดการศาสนศึกษา

๒) แนวคิด ทฤษฎีการจัดการเชิงกลยุทธ์และการปกครองคณะสงฆ์ มีการปกครองตามลำดับขั้นการปกครอง โดยเจ้าคณะชั้นปกครองจะดูแลปกครองผู้อยู่ในเขตปกครองนั้นๆ โดยปกครองตามลำดับขั้นไปตามลำดับ เมื่อเจ้าคณะชั้นปกครองดูแลปกครองพื้นที่ในเขตปกครองที่ตนรับผิดชอบด้วยดี เช่น เจ้าคณะภาคดูแลปกครองในภาคที่ตนปกครอง เจ้าอาวาสดูแลปกครองภายในวัดที่ต้องเป็นเจ้าอาวาส หรือพระอุปัชฌาย์ดูแลสหกิจที่ตนให้การอุปสมบท การมีทัศนคติต่อกลยุทธ์การปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑ ในปัจจุบัน โดยมีระเบียบที่ว่าด้วยการปกครองคณะสงฆ์ภาคที่เอื้อประโยชน์ต่อการจัดการปกครองเขตहनในพื้นที่(ภาค) ต่างอย่างครอบคลุมและเหมาะสม มีการกระจายอำนาจไปยังเขตการปกครองในแต่ละเขตहन(ภาค) อย่างชัดเจน การปกครองควรเป็นไปตามจารีตอันดีงามที่บูรพาจารย์เคยประพฤติปฏิบัติอันไม่ขัดแย้งต่อพระธรรมวินัยและกฎหมายบ้านเมือง ตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักพุทธธรรม เอื้อเพื่อต่อพระธรรมวินัย จึงอาศัยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ และมติมหาเถรสมาคม เป็นแนวทางส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างบ้าน วัด ราชการ และที่สำคัญคือสามารถนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในการบริหารการจัดการปกครองคณะสงฆ์ มีการปฏิบัติตามระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ ได้ยึดเอาพระธรรมวินัยเป็นหลัก มีพระราชบัญญัติคณะสงฆ์เป็นกฎหมายส่งเสริมให้การปฏิบัติตามพระธรรมวินัยมีความศักดิ์สิทธิ์ยิ่งขึ้น การปฏิบัติหน้าที่ของพระสังฆาธิการทุกระดับ จึงเป็นไปโดยถูกต้องตามหลักนิติธรรม ยึดเอาความถูกต้อง โดยอาศัยความรู้ความฉลาดและความสามารถเป็นเครื่องมือ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาเรืองเดช ถาวรธมโม (ศรีประสม) ได้วิจัยเรื่อง“การบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนวัดไผ่ล้อม ตำบลจันทนิมิต อำเภอเมืองจันทบุรี จังหวัดจันทบุรี” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผลการวิจัยพบว่า“ ปัจจัยทั้งภายในและภายนอกที่ส่งผลให้ภารกิจหรือกิจกรรมของวัดบังเกิดผลสำเร็จ เจ้าอาวาสสามารถสร้างวัดให้เป็นแหล่งการเรียนรู้เป็นศูนย์กลางพัฒนาคุณภาพชีวิต ประชาชนและพัฒนาชุมชน คือ ๑) พระสงฆ์ชั้นปกครองของวัด ได้ประพฤติปฏิบัติตามพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด เป็นแบบอย่างที่ดี สร้างความศรัทธาให้เกิดแก่ประชาชน เมื่อประชาชนเกิดความศรัทธา วัดจึงสามารถปฏิบัติภารกิจต่างๆ จนบังเกิดผลสำเร็จได้ในที่สุด ๒) มีการจัดระบบการบริหารงานในวัด โดยการวางระเบียบและมอบอำนาจ

^๑พระมหาเรืองเดช ถาวรธมโม (ศรีประสม), “การบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนวัดไผ่ล้อม ตำบลจันทนิมิต อำเภอเมืองจันทบุรี จังหวัดจันทบุรี”, รายงานการวิจัย, (พระนครศรีอยุธยา : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

หน้าที่ในการปฏิบัติภารกิจต่างๆ ของวัดให้แก่รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส และพระภิกษุสงฆ์ในวัด ตามความรู้ความสามารถรวมถึงการตัดสินใจ ได้ตามที่เหมาะสมทำให้เกิดความคล่องตัวในการดำเนินงานต่างๆ ตามภารกิจของวัดอย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลยิ่ง ๓) การสร้างคตินิยมประจำใจของเจ้าอาวาสแต่ละรูป เปรียบเสมือนสัญลักษณ์ในการเตือนใจสำหรับพระภิกษุสามเณรและประชาชนรอบวัดให้ยึดถือปฏิบัติ ๔) วัดสืบทอดวิธีการระบบและระเบียบปฏิบัติต่างๆ ซึ่งเป็นที่ยอมรับของชุมชนและประชาชน ให้คงอยู่เป็นวัฒนธรรมประเพณีคู่กับวัดสืบไป ๕) วัดทำหน้าที่เป็นสื่อการในการโอนถ่ายระหว่างผู้ให้และผู้รับ เพื่อสร้างโอกาสผู้ด้อยโอกาสในด้านต่างๆ ส่งเสริมให้เกิดความเสมอภาค และเกื้อกูลกันในสังคม ๖) การสร้างสายสัมพันธ์ในระหว่างวัดกับชุมชน และวัดกับประชาชน เป็นการดึงชุมชนและประชาชนเข้าหาวัด แนะนำวัดสู่ชุมชนและประชาชนเพื่อสร้างความสัมพันธ์และการพึ่งพาซึ่งกันและกัน ๗) การสร้างความรู้สึกร่วมกันแก่ประชาชนว่า “วัดเป็นแหล่งชุมชน” โดยประชาชนเข้ามาร่วมใน “ศูนย์การเรียนรู้ของวัด” สรุปได้ว่าวัดเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน โดยมีหน้าที่หลักในการให้บริการแก่ชุมชนด้านการศึกษาและคุณธรรม ดังนั้นควรมีการส่งเสริมและพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ตลอดชีวิต ทั้งในด้านศาสนธรรมและความรู้รอบระบบอื่น ตามความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น เพื่อพัฒนาจิตใจและสร้างคุณภาพการดำรงชีวิตของประชาชน

๓) ผลการนำเสนอกลยุทธ์สำหรับการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑ โดยผู้ปกครองมีความรู้ความสามารถสูง มีการศึกษาระดับอุดมศึกษา มีการสื่อสารและการคมนาคมเดินทางไปมาสะดวก สามารถติดต่อสื่อสารได้อย่างรวดเร็ว การปกครองคณะสงฆ์ให้ยึดพระธรรมวินัยเป็นหลัก โดยเน้นบริหารจัดการเชิงพุทธ มุ่งการสร้างสามัคคี โดยบริหารแบบพ่อปกครองลูก ใช้หลักสังคหวัตถุ ๔ และพรหมวิหาร ๔ การครองตน การครองคนและการครองงาน โดยจุดแข็งของการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑ อยู่ในพื้นที่ชุมชนเมืองและใกล้สถาบันการศึกษาทั้งระดับการศึกษาพื้นฐาน มีการศึกษาคณะสงฆ์เป็นร้อยแห่ง การสอบผ่านของนักธรรมและเปรียญธรรม ซึ่งสอบได้ในอัตราสูง และมีพระสงฆ์ประจำพรรษาจำนวนมาก เป็นการจัดกรภายใน ที่มีความเข้มแข็ง เพราะมีความรู้ความสามารถในการปกครองสูง และมีภาพลักษณ์ที่ดี ซึ่งเป็นบทบาทเป็นที่ยอมรับของคนทั่วไป สอดคล้องกับงานวิจัยของ **โชติ บดีรัฐ** ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารงานของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๔ เพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา” ผลการวิจัย พบว่า ๑) สภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๔ ใน ๓ ด้านมีผล ดังนี้ ในการบริหารคน มีการสร้างและพัฒนาภาระผู้นำบุคลากรทางพระพุทธศาสนาให้มีประสิทธิภาพ ในการบริหารงานภาระงาน มีการออกกฎระเบียบในการปกครองคณะสงฆ์ และกำหนดโทษผู้ทีละเมิดกฎระเบียบที่วางไว้ และในการบริหารองค์กร มีการทำงานเป็นทีม ๒) ประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๔ ใน ๓ ด้าน มีผลดังนี้ ในการบริหารคน มีการดำเนินไปอย่างรวดเร็วสนองต่องานมอบหมายให้ทำโดยใช้คนให้ตรงกับความรู้และความสามารถในการบริหารภาระงาน มุ่งบริหารอย่างประหยัด คำนึงและสนองตอบต่อความ

ต้องการของผู้มาติดต่อ และในการบริหารองค์กร ได้เน้นในเรื่องสร้างศรัทธาเข้าวัดและปฏิบัติธรรมมากขึ้น ๓) ศักยภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๔ ใน ๓ ด้าน มีผลดังนี้ ในการบริหารคน มีการนำจุดเด่นของบุคลากรมาใช้ในการบริหารงาน และแก้ปัญหาจุดด้อยของบุคลากรในการบริหารงาน ในการบริหารภาระงาน มีการประยุกต์เทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการบริหารงาน และในการบริหารองค์กร มีการจัดทำแผนงานหรือโครงการเพื่อพัฒนาองค์กรอย่างต่อเนื่อง ๔) สำหรับแนวทางในการพัฒนาคน การบริหารภาระงาน และการบริหารองค์กรของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๔ ใน ๓ ด้าน มีข้อเสนอแนะดังนี้ ควรมีวิธีการพัฒนาคนให้เก่ง มีความรู้ความฉลาด ให้มีความรู้ความเข้าใจหลักพระศาสนาที่ถูกต้องโดยวิธีการส่งเสริมให้พระสังฆาธิการมีการศึกษาและพัฒนาภาวะผู้นำ มีการพัฒนาสมรรถนะภาระงานด้านการบริหาร โดยอบรมให้พระสังฆาธิการให้เป็นผู้ดำเนินการพัฒนาจิตใจ จริยธรรมคุณธรรม และให้มีความรู้และทักษะในเรื่องการป้องกันไม่ให้พุทธศาสนิกชนเสื่อมศรัทธาในพระพุทธศาสนาและตั้งมั่นความเชื่อความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาอย่างยั่งยืนต่อไป^๔

๖. ข้อเสนอแนะ

๖.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑. ควรส่งเสริมพระสงฆ์ที่บวชแล้วมีโอกาสได้รับการศึกษาหาความรู้และเทคโนโลยีที่ปรับเปลี่ยนไปตามกาลเวลาได้สะดวกยิ่งขึ้น

๒. ควรมีงบประมาณจากภาครัฐหรือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาสนับสนุนในการกำหนดนโยบายให้มีการประชุม อบรม หรือสัมมนาให้แก่พระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส และคณะกรรมการวัด เพื่อเพิ่มศักยภาพในการบริหารจัดการวัด และพัฒนาวัดให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเพิ่มมากยิ่งขึ้น

๓. ควรมีการกำหนดรูปแบบกลยุทธ์ในการปกครองยกระดับการบริหาร เพื่อให้ทันต่อสถานการณ์และสอดคล้องกับการบริหารงานของรัฐ อันจะทำให้คณะสงฆ์มีความก้าวหน้าและทันต่อเหตุการณ์มากขึ้น

๖.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

๑. ควรมีการศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการบริหารจัดการวัด มาเป็นยุทธศาสตร์ที่นำไปพัฒนาวัดในเขตปกครอง

๒. ควรจัดให้มีการอบรมประชุมเพื่อวางนโยบายในการปกครองร่วมกัน เรื่องกฎระเบียบข้อบังคับต่างๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการปกครองคณะสงฆ์

^๔โชติ บดีรัฐ, “การบริหารงานของพระสังฆาธิการ ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๔ เพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา”, วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์, ๒๕๕๔).

๓. ควรให้ผู้ได้บังคับบัญชาได้มีส่วนในการกำหนดหรือการออกข้อบังคับในการปกครอง เพื่อให้เกิดความสมดุลในการบริหารหรือเพื่อให้ผู้บังคับและผู้อยู่ใต้บังคับบัญชามีการปกครอง อย่างเรียบร้อย

๖.๓ ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

หากมีการวิจัยเกี่ยวกับการปกครองของคณะสงฆ์ภาคอื่น เพื่อประโยชน์ในเชิงวิชาการ ในประเด็นด้านกลยุทธ์การปกครองคณะสงฆ์จากการศึกษาการวิจัยทั้งการรวบรวมเอกสาร ตำรา ทฤษฎี และการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามอย่างใกล้ชิด ผู้วิจัยขอเสนอแนะการดำเนินการวิจัยในลักษณะต่อไปนี้

๑. ควรนำผลการวิจัยในครั้งนี้ไปศึกษาหาประสิทธิภาพ เพื่อให้เกิดการพัฒนาการปกครองของคณะสงฆ์ภาคอื่น

๒. ควรนำการศึกษารูปแบบการจัดการปกครองของคณะสงฆ์ที่มีประสิทธิภาพขององค์กร คณะสงฆ์ภาคอื่น ๆ เพื่อศึกษาเปรียบเทียบว่ามีประสิทธิผลหรือในลักษณะมีความแตกต่างกันหรือไม่

๓. ควรศึกษาการบริหารจัดการองค์กรของคณะสงฆ์ที่มุ่งเน้นในการพัฒนาองค์กรของสงฆ์ โดยเน้นหลักพุทธธรรมหลักอื่น ๆ

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ:

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. การพัฒนาพระสังฆาธิการคณะสงฆ์ ภาค ๑. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๕.

(๒) งานวิจัย/วิทยานิพนธ์

โชติ บดีรัฐ. “การบริหารงานของพระสังฆาธิการ ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๔ เพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา”. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์, ๒๕๕๔.

บุญศรี พานะจิตต์ และศรีนวล ลกิตโร. “ความสำเร็จในการปฏิบัติภารกิจของวัด: ศึกษาเฉพาะกรณีวัดชลประทานรังสฤษฎ์ อำเภอบางเกร็ด จังหวัดนนทบุรี”. รายงานการวิจัย. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๕๕.

พระมหาเรืองเดช ถาวรธมโม (ศรีประสม). “การบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนวัดไผ่ล้อม ตำบลจันทนิมิต อำเภอเมืองจันทบุรี จังหวัดจันทบุรี”. รายงานการวิจัย. พระนครศรีอยุธยา : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

(๓) วารสาร:

สมภาร พรหมทา. “ศีลธรรมกับกฎหมาย มุมมองจากพุทธศาสนา”. **พุทธศาสนศึกษา**. ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒-๓ (พฤษภาคม-ธันวาคม) ๒๕๔๑ : ๕๑-๕๒.
_____. “สิทธิในทัศนะของพุทธศาสนา”. **พุทธศาสนศึกษา**, ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๓๗), : ๖๑.

(๔) เอกสารที่ไม่ได้ตีพิมพ์:

นภัทร์ แก้วนาค, “เอกสารประกอบการสอน เรื่อง เทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ Qualitative Data Analysis Technique”. ถ่ายเอกสารเย็บเล่ม.

๒. ภาษาอังกฤษ

(I) Book

Hared D.Kasswell. **The Structure and Function of Communication**. The Communication of Ideas Lined Bryson en. New York : Harperand Row Publishev, 1948.

Herbert A. Simon, Donald W. Smithburg and Viotor A. **Thompson Public Administration**. 14thed. New York : Alfred A. Knope, Inc., 1971.

